

Mijn reactie is een licht aangepaste variant van een door mij geschreven column van november 2019.

De kansloze opdracht van de huidige WWFT, of Wat we kunnen leren van Alan Turing bij de bestrijding van witwassen en terrorisme financiering

"The imitation game" is een film over het leven van Alan Turing en het breken van de Enigma coderingsmachine van Nazi Duitsland. Enigma was een briljante vondst. De Duitsers gebruikten in de Tweede Wereldoorlog Enigma voor het gecodeerd verzenden van bevelen aan alle onderdelen van het leger. Het was de basis voor de besturing van de strak georganiseerde Duitse oorlogsmachine. Een Brits team van briljante wetenschappers kreeg de opdracht om de Enigma code te breken. Alan Turing, een wat wereldvreemde, maar geniale nerd, in de film briljant vertolkt door Benedict Cumberbatch, zat in dat team en bouwde voor het breken van de code een machine die hij Christopher noemde. Christopher was feitelijk de allereerste computer. De machine ging via een 'brute force attack' op zoek naar de gebruikte Enigma instelling van die dag, zodat de Duitse berichten ontcijferd konden worden. Het was een volstrekt kansloze opdracht. Want er zijn maar liefst 158.962.555.217.826.360.000 (geen grapje) verschillende instellingsmogelijkheden van de Enigma voor het coderen van berichten. In [deze prachtige scène](#) zie je hoe Alan Turing de code breekt. De basis is dat hij een manier vindt om gericht te zoeken naar die instellingen-speld in de enorme hooiberg van mogelijke Enigma instellingen. Het breken van de code heeft de oorlog waarschijnlijk met jaren verkort en vele, vele levens gespaard.

Ik moest aan deze film en specifiek de hierboven genoemde scene denken, toen ik vorige week een presentatie, met steeds verder toenemende verbazing, bijwoonde over de huidige verplichtingen waar financiële instellingen, de banken voorop, aan moeten voldoen in het kader van de WWFT (de Wet Witwassen & Financiering Terrorismen). De WWFT is de Nederlandse variant van op Europese regelgeving gebaseerde wetgeving die, zoals de naam al zegt, witwassen moet voorkomen en moet voorkomen dat terroristen geld krijgen voor het beramen en plegen van aanslagen.

De geschatte omvang van witwassen in Nederland is ongeveer €18 miljard. Witwassen is een probleem dat zorgt voor stimulering en continuïteit van criminaliteit, waar uiteindelijk de rest van de maatschappij voor opdraait. Enerzijds doordat de gemiste belastinginkomsten over het crimineel verdiende geld moeten worden gecompenseerd door het betalen van hogere belastingen op legale verdiensten; anderzijds omdat 'de maatschappij' de rekening betaalt voor de bestrijding van die criminaliteit. En behalve de terroristen zelf zijn er, denk ik, maar weinig mensen die die mogelijkheden van terrorismefinanciering niet willen beperken.

De uitvoering van de WWFT wordt vaak gecombineerd met controles in het kader van de Sanctiewet. De Sanctiewet is een aan de WWFT gerelateerde wet die banken en andere financiële instellingen verplicht om te controleren dat ze geen zakendoen met personen en organisaties op een sanctielijst. Deels zijn dat uiteraard bekende criminelen en (potentiële) terroristen die overheden in hun portemonnee willen raken. De lijsten komen primair van Nederland, de EU en de VS. Die combinatie is logisch omdat ook in het kader van de WWFT clientonderzoek verplicht is van alle(!) klanten. Daarvan moet onderzocht worden of er iets vreemds aan de hand is dat kan wijzen op betrokkenheid bij witwassen of

terrorismedfinanciering. Daar kan je dan net zo goed die sanctielijst, die relatief kort is, in meenemen. Het tweede deel van de WWFT dwingt banken om verdachte transacties te signaleren, onderzoeken en melden aan de overheid. Dat kan eigenlijk alleen door alle transacties geautomatiseerd op 'red flags' te controleren en dan handmatig nader te onderzoeken of het werkelijk een verdachte transactie is die gemeld moet worden aan de autoriteiten. De overheid doet daarna verder onderzoek en gaat eventueel over tot blokkeren van vermogen en vervolging.

Het uitpluizen van alle klantrelaties en het onderzoeken van alle transacties is uiteraard een gigantische hoop werk. Het is schieten met hagel in de hoop dat je wat raakt, waarbij je ook nog eens geen idee hebt of je überhaupt wel in de richting van het doel schiet. Als je alle kanten op schiet is de kans aanwezig dat je ook een keertje raak schiet. Dat is dan ook wat de banken (moeten) doen. Om die enorme wettelijke opgave uit te kunnen voeren, werken bij de banken op dit moment duizenden mensen om verdachte organisaties en transacties op te sporen. Wat ze vooral doen, is ervoor zorgen dat de vinkjes op de juiste plek zijn, zodat ze niet achteraf het verwijt kunnen krijgen dat ze het proces niet hebben uitgevoerd. Die duizenden medewerkers (inmiddels ca. 10% van het totaal aantal medewerkers) is net afgestudeerd en haakt af na een paar jaar geestdodend werk, waarbij geen enkele feedback over de effectiviteit wordt gegeven.

Tijdens de presentatie die ik kreeg werd geschat dat er in Nederland jaarlijks door de banken zo'n €1 miljard aan dit dossier besteed wordt. De WWFT heeft een open norm. Dat betekent dat het doel vast staat en een verplichting oplegt (verdachte organisaties, personen en transacties opsporen en melden), maar dat de manier waarop dat gedaan wordt aan de banken zelf is. Er zijn echter wel richtlijnen van DNB die min of meer aangeven wat er verwacht wordt. Het niet voldoen aan de richtlijnen en het niet behalen van de doelstelling van de open norm is een duur grapje: ING heeft schuld bekend aan het niet voldoen aan de wet en heeft een schikking getroffen van €775 miljoen en ABN AMRO is leidend voorwerp in een strafrechtelijk onderzoek.

Maar de grote vraag blijft bij al deze inspanning onbeantwoord: is het het allemaal waard; wat levert het nu eigenlijk op? Het antwoord op die vraag is ronduit onthutsend: naar schatting wordt 0,3% van al het witgewassen vermogen geconfisqueerd... 0,3%... Met andere woorden 99,7% blijft buiten schot. Het oplossingspercentage van deze enorme inspanning is nagenoeg 0. Een druppel op een gloeiende plaat is al te veel eer voor het succes van dit proces. De hele inrichting is bijna volledig ineffectief. Maar de banken hebben geen keus en ze voeren dus meestal braaf de activiteiten uit om te voldoen aan de wettelijke voorschriften, ongeacht of dat echt resultaat heeft.

Het opsporen van terrorisme financiering is om andere redenen vrijwel onbegonnen werk. Er is maar heel weinig geld nodig om een grote aanslag te plegen. Het totale budget voor de voorbereiding en uitvoering van 9-11, de grootste terroristische aanslag ooit, bedroeg naar schatting €200.000. Bovendien kon pas achteraf worden vastgesteld dat het hier ging om uitgaven om een aanslag te financieren. Aanvankelijk leken het legitieme uitgaven zoals het betalen van een vliegopleiding voor iemand die zich had ingeschreven op een vlietschool. Het ongericht identificeren van zulke kleine bedragen, die vaak ook pas achteraf zijn te kenmerken als niet legitieme uitgaven/transacties in het kader van terrorisme, is in de zee van andere transacties nauwelijks mogelijk.

Tijdens de presentatie werd betoogd dat het oplospercentage de laatste tijd stijgt en dat het succes vooral te verbeteren is door betere, ervaren mensen in te zetten en door meer data te combineren. Het combineren van de zoektocht van de banken door alle bankdata op een hoop te gooien, zou daar een goed voorbeeld van zijn. Die suggestie is koren op de molen van het huidige onderzoek naar een centrale organisatie voor transactiemonitoring en is in lijn met het recente pleidooi van Ralph Hamers, CEO van ING, om dat zelfs op Europees niveau op te zetten. Nog beter zou het worden als we dat gaan combineren met gegevens die de overheid heeft. Dan zou het oplospercentage significant kunnen stijgen. Maar als je referentie 0,3% is, dan is het een illusie om te denken dat je in de acceptabele aantallen gaat komen door meer of intensiever hetzelfde te doen.

En wat voor wereld creëren we dan? Wat mij betreft is dit een dystopisch vergezicht. De privacy is in die wereld dan niet door Big Tech vernietigd, maar door het toepassen van de wet. Niet voor niets hebben de Verenigde Naties verklaard dat de mensenrechten(!) door het huidige overheidssysteem SyRI geschonden worden, waarbij op basis van vergelijkbare technieken, en zonder ander bewijs, mogelijke fraudeurs met uitkeringen worden aangewezen. Als je daar ook nog de bankdata aanhangt is een politiestaat heel dichtbij. Daar willen we volgens mij echt niet heen. Ik persoonlijk in ieder geval niet.

Het gebrek aan succes bij het voorkomen van de activiteiten toont wat mij betreft het failliet aan van de bestaande aanpak. Het ongericht zoeken naar patronen heeft aantoonbaar een verwaarloosbaar resultaat. Door deze bedroevende oplospercentages zal de invloed op de criminaliteit en op het terrorisme te verwaarlozen zijn. Tijdens de presentatie drukte ik het iets krachtiger uit door uit te roepen: “We zijn volslagen idioot geworden met zijn allen; dit slaat echt helemaal nergens op!” Met ander woorden: het móet anders!

En dat brengt me terug bij Alan Turing en Enigma. Alan Turing had een opgave vergelijkbaar met die van de banken. In de film zie je de frustratie dat er geen enkel zicht op resultaat is, zelfs niet als Christopher een nog veel grotere capaciteit krijgt om die ongerichte zoektocht te versnellen. De oplossing komt van door heel anders te gaan zoeken: er wordt vooraf richting gegeven aan de zoektocht. Volgens mij zouden we ons daar ook bij de bestrijding van witwassen en terrorisme op moeten richten. Via andere kanalen moeten we zicht krijgen op de mogelijke verdachten. Goed researchewerk en de resultaten van onderzoek van geheime diensten kunnen de basis zijn. Op basis daarvan kan je dan gaan grutten in de bankdata.

Van die aanpak zijn er voorbeelden waar dat aantoonbaar wel functioneert. Denk aan het vinden van de dader van de aanslag op de tram in Utrecht. Op de website van het AD staat hierover de volgende tekst: *“T. ging er, na de moord op drie mensen in de tram, met een rode Renault Clio vandoor. De politie had veel moeite hem te traceren. In een ultieme poging werd daarom besloten zijn bankgegevens te monitoren. Op dat moment bleek dat er vanaf een onbekend mobiel nummer via internetbankieren, geld werd overgemaakt vanaf de bankrekening van T. De politie traceerde die mobiele telefoon en trof daar de verdachte aan.”* De recherche gaf hierbij een gerichte opdracht en dan is het oplossen relatief eenvoudig. Ook controles tegen sanctiewetgeving zijn relatief eenvoudig, goedkoop en effectief: het is voor de betrokkenen heel ingewikkeld om nog gebruik te maken van het financiële systeem. Ook de sanctielijsten geef heel duidelijk richting in de zoektocht.

Er moet wat mij betreft gezocht worden naar manieren om veel gericht zoeken mogelijk te maken. Dat betekent dus niet uitbreiden van het sleepnet aan de achterkant. Het betekent

intensivering van en meer samenwerking bij het in beeld brengen van criminele activiteiten en netwerken. Onderzoek aan de financiële kant moet daaruit voortvloeien. Bij gegronde verdenking, mag gericht onderzocht worden wat er allemaal misgaat aan de financiële kant.

Laten we daarom het systeem voor de WWFT inrichten zoals Alan Turing deed. Laten we op zoek gaan naar en investeren in mogelijkheden om aan de voorkant veel meer richting te geven aan de zoektocht. Geef de overheid de bevoegdheid om bij een gerechtvaardigde verdenking gericht te zoeken in de gegevens van alle banken en desnoods in die gerichte zoektocht ook de gegevens van overheid en banken te combineren om het inzicht en pakkans te vergroten. Bovendien zou de overheid(!) dan de bevoegdheid moeten krijgen om de tegoeden te bevriezen en strafrechtelijke vervolging in te zetten. Die verantwoordelijkheden en de bijbehorende bevoegdheden neerleggen bij private organisaties als banken gaat zorgen voor een bizarre inbreuk op de private levenssfeer van burgers en bedrijven, gaat het oplospercentage niet significant verbeteren en gaat onevenredig veel bedrijven te goeder trouw buiten het financieel systeem plaatsen.

De voorgestelde wet gaat volledig voorbij aan het hierboven geschetste. De effectiviteit van de huidige inrichting van het systeem is verwaarloosbaar. Het is grenzeloos naïef om te denken dat de effectiviteit door op veel grotere schaal, en met meer intensiteit, meer van hetzelfde te doen gaat verhonderdvoudigen. Want dat is wat nodig is om enigszins aanvaardbare oplospercentages te bereiken (is 30%-40% aanvaardbaar?). Het huidige systeem speelt criminelen in de kaart en ze staan te juichen bij dit voorstel. Als u in staat bent onderbouwd deze argumenten te weerleggen, dan hebt u recht van spreken. Zonder onderbouwing is het huidige wetsvoorstel niet meer dan wensdenken in combinatie met het veroorzaken van een heleboel collateral damage.